

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Гордієнко Алли Іванівни
«Дитяча бібліотека як культуротворчий феномен: український досвід»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата культурології
за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (культурологія)

Дисертаційне дослідження Гордієнко Алли Іванівни належить до актуального пошукового напрямку сучасної гуманітаристики, оскільки репрезентує теоретичний і практичний досвід побутування дитячої бібліотеки як самобутньої культурної інституції, як дієвої моделі осучаснення бібліотечного простору сьогодення. Відомо, що парадигмальний зсув від логоцентричної культури до візуальної тягне за собою необхідність переформування традиційних «гутенбергівських» стратегій, переосмислення ролі книги у актуальних ціннісних вимірах сучасної інформаційної культури та накреслення шляхів впровадження (виховання) моделей «нового» читання.

Умберто Еко, якимось, афористично заявив: «Не сподівайтесь позбавитись книги!», маючи на увазі не тільки предметність самої книги, а всю «культурну» історію її тріумфальної культуротворчої ходи. Така постановка проблеми властива і дисертаційному дослідженню А. І. Гордієнко, оскільки, позиціонуючи культурологію як науку, в якій продуктивно інтегруються культурософські, соціологічні, комунікаційні, лінгвістичні, педагогічно-виховні, культурологічно-прикладні знання, автор вдало формує предметне поле дослідження дитячої бібліотеки як культурного феномена, який розглядає комплексно, стверджуючи його в динамічному режимі сучасного культуротворчого процесу.

Робота має струнку логічну будову, її структура відповідає меті та завданням. Мета, яку реалізує дослідниця – з'ясувати «культурну складову процесу формування громадянського світогляду підлітків засобами дитячих

бібліотек у діалектиці його соціокультурної сутності та проявів» [с. 16] – формує логіку, методи та стратегії дисертаційного дослідження, у яких викарбовується основна предметна площина: розвиток та трансформація дитячої бібліотеки як культуротворчого феномену.

Такий концептуальний підхід переконливо обґрунтований у *Розділі 1*, у якому аналізуються джерела та методологічні напрацювання бібліотекознавців, культурологів, філософів, соціологів, на основі яких автор формує власне дослідницьке бачення даного феномену. Проблема дитячої бібліотеки через залучення її в культурно-контекстуальний вимір (який є позитивною рисою дисертації) дозволяє розширити, універсалізувати розуміння бібліотечного простору як чинника культуротворення.

Також необхідною умовою для послідовного розгортання дослідження є спроба окреслити історико-культурний ракурс становлення та розвитку дитячої бібліотеки, здійснити належну періодизацію формування даної культурно-просвітницької інституції у широкому культурному контексті. Саме цьому присвячено *Розділ 1* та *Розділ 2*. Культурологічний вектор дослідження даного явища формує належний методологічний підхід: автор залучає чинник статусу індивідуума, відштовхуючись від якого культурна історія дитячої бібліотеки як соціокультурного явища збігається із іншими культурними контекстами – розумінням культури дитинства, статусу дитини, педагогічної активності, виховання, освіти, культури повсякдення тощо. Актуальним є залучення бібліографічних видань, у яких стверджуються моделі дитячого читання як визначального чинника культури дитинства в межах національних та регіональних особливостей (наприклад, в дисертації згадується досвід педагогічного відділу Харківського історико-філологічного товариства, в якому займалися вивченням дитячого читання та проблемами його організації – с. 71). Хотілось би більш розгорнутого аналізу подібного матеріалу, оскільки, як відомо, саме в цей час у Харкові на базі згаданого товариства формувалась потужна лінгвістична школа, яка поєднувала дослідження із суміжних дисциплін, таких як етнографія, фольклористика,

археологія, історія лівобережної України; було закладено основи вітчизняної україністики, культурології. В даний гурток входили такі знані вчені як Д. Багалій, Д. Овсянко-Куликовський, О. Русов, М. Сумцов. Сподіваємось, що даний аспект може стати предметом подальших теоретичних пошуків дисертантки.

До речі, історія створення дитячих бібліотек в Україні (і це необхідно відмітити як позитивний факт дисертаційного дослідження) позбавлена простої описовості історичних фактів із бібліографічних джерел: А. І. Гордієнко, скоріше, аналізує даний культурний феномен як певне цілісне утворення, яке щільно вплетене в тіло культури. Звідси, й сучасні культуротворчі чинники (головний предмет дослідження) розуміються автором не як певна стадія розвитку даного феномену від минулого до теперішнього, а як поєднання нових культурних синтезів на тлі традиційних просвітницьких культурних форм. Даний аспект представлено автором на тлі концептуальних засад діяльності дитячої бібліотеки в сучасній гуманітаристиці (Розділ 1.2), у режимі осмислення ціннісного аспекту дитячої бібліотеки (Розділ 1.3, Розділ 2). Зрештою, вищезазначене пояснює, чому, скажімо, «чому вивчення дитячої бібліотеки повинно бути виведене з традиційних меж теорії керування читанням дітей і підлітків, трактування її як виключно інституту соціалізації (вибір професії, отримання освіти, створення сім'ї). Має бути актуалізована проблема з'ясування основних функцій дитячої бібліотеки, її місії на сучасному етапі, визначення феномена її інформаційного простору та її культуроутворюючої ролі в суспільстві» [с. 79].

Змістовно-кульмінаційним центром дисертації є *Розділ 3*, який презентує феномен дитячої бібліотеки як чинника формування культурних цінностей у площині сучасного культуротворення. Відштовхуючись від проблеми національної ідентифікації п. Гордієнко залучає у дослідницьке поле загальнокультурологічні моделі розуміння бібліотечного простору, що дозволяє всебічно дослідити актуальні стратегії формування громадянського

світогляду (Розділ 3.1). Причому така постановка проблеми підтверджена багатим матеріалом із практики вирішення подібного кола питань Національною бібліотекою України для дітей, із практики дисертантки як її керманіча.

Заглиблення проблеми у площину дослідження культуротворчого потенціалу дитячої бібліотеки як сучасного культурно-просвітницького простору дотично відкриває ще одну важливу змістовну грань дисертаційної роботи: на сторінках тексту автор актуалізує проблему читання, дитячого читання, культури читання, що і становить кінцеву мету сучасних стратегій розбудови бібліотечних інституцій. Дана надпроблема не є тотожною проблемі побутування бібліотеки як такої (в бібліотеці зберігаються книги, бібліотека книги відбирає, каталогізує, формує фонди, розширює доступ до них засобами нових інформаційних технологій тощо). Читання (справжнє читання) – майже інтимний, втаємничений процес, у якому зведені всі культурні чинники. Тобто проблема «читач-книга» завжди опосередкується фактором культури: культурна парадигма формує моделі читання. Аби вичерпано окреслити даний проблемний вузол А. І. Гордієнко у *розділі третьому (підрозділ 3.2)* вдало залучає термін «місія бібліотеки», який зовсім недавно почав використовуватись у бібліотечному менеджменті. Цей термін, на думку дисертантки відтіняє та розширює більш формалізоване поняття «функції бібліотеки» і у такому розрізі спрямовує дослідницький ракурс у площину визначення пріоритетних культурних цінностей, які є співмірними парадигмі культури: «Розгляд місії дитячої бібліотеки з точки зору культурології дасть змогу обґрунтувати унікальне призначення даного соціокультурного інституту в сучасному суспільстві, виявити місію як певну реакцію на соціокультурний контекст за допомогою визначення основних ознак сучасної культури, соціально-культурного замовлення до даного інституту, а також з урахуванням ціннісних аспектів місії дитячої бібліотеки, обумовлених її гуманістичною спрямованістю в системі культури» [с. 201–202].

Розмежування проблеми побутування та функціонування дитячої бібліотеки в сучасній культурі відбувається за рахунок розділу 3.3 «Модель діяльності дитячої бібліотеки у векторі її культурно творчої функції: стратегії перетворення дитячої бібліотеки на сучасний культурно-інформаційний центр», в якому окреслюються конкретні шляхи переходу (виходу) дитячої бібліотеки із традиційної просвітницької моделі (на кшталт М. Дьюї) до моделей новітніх комунікаційних практик. Використовуючи різноманітні стратегії та напрацювання багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників, досліджуючи позитивні та негативні риси застосування їх на практиці, враховуючи власний професійний досвід А.І. Гордієнко узагальнює: «...для побудови моделі дитячої бібліотеки доцільно поєднати системний та інституційний підходи, що дасть змогу визначити внутрішній зміст дитячої бібліотеки та основні характеристики, що відображають її об'єктивну специфіку в контексті формування сучасного суспільства. Так, опис системного уявлення про дитячу бібліотеку дасть змогу сконструювати об'єкт, створити адекватну його модель. У свою чергу, інституційний підхід дасть змогу вибудувати модель дитячої бібліотеки відповідно до викликів суспільного розвитку, визначаючи тим самим напрям бібліотечної еволюції» [с. 209]. Від організатора знання за традиційною схемою просвітницької моделі бібліотека має зайняти суб'єктну позицію в інформаційно-комунікативному просторі управління знаннями [с. 212], – даними висновками узагальнює дослідницьку позицію п. Гордієнко.

Як вже зазначалось раніше, цінність роботи полягає у *практичному* спрямуванні основних положень дисертаційного дослідження: автор свідомо та вичерпано доводить, що дана культурологічна розвідка має на меті долучитись до процесу формування моделі гуманістичного вектора культурних процесів в Україні та громадянського світогляду сучасними засобами діяльності дитячих бібліотек.

Обґрунтована в дисертаційному дослідженні і власне авторська громадянська позиція у ставленні до реалій трансформації сучасного

вітчизняного бібліотечного простору, що викликає повагу і спонукає поставити дискусійні питання.

1. Чому для доведення основних теоретико-методологічних позицій дисертації автор обрала саме підліткову вікову групу? Чи змінилась би авторська аргументація, якби матеріалом слугували інші вікові категорії (молодші школярі, дошкільнята, можливо, їх батьки)?

2. Чи досліджувався автором сучасний досвід розбудови бібліотек маленьких містечок, сільських бібліотек? Можливо, існують позитивні приклади такого типу діяльності, які пов'язані із їх інформатизацією? Звідси наступне запитання: чи є принципова відмінність (відмінності) побудови стратегій розвитку дитячої бібліотеки у режимі «центр/периферія», «столиця/регіони»? Якщо це так, то у чому вона полягає?

Необхідно відзначити належний рівень дослідницької культури А.І. Гордієнко, ґрунтовність аргументацій тих положень, які пропонуються для захисту, послідовність та логічність представлених висновків. Культура ведення дисертаційного дослідження та професійна аргументованість характеризують Аллу Іванівну Гордієнко як вже сформованого науковця. У дисертації рефреном проходить авторська позиція щодо викладення зазначеної проблематики: наукова аргументація та теоретичні узагальнення влучно переплітаються із власними світоглядними переконаннями, ідеями та професійним досвідом. Окремо необхідно відмітити й бездоганну стилістику та грамотність тексту, його належне оформлення.

Викладення основних положень дисертаційного дослідження в переконує, що автор здійснив ретельний і всебічний аналіз обраної проблематики, вийшов на рівень вагомих теоретичних узагальнень і ґрунтовних висновків. виконав поставлені завдання, проявивши високу наукову кваліфікацію, зробивши певний внесок у подальший розвиток вітчизняної культурології. Концепція А.І. Гордієнко знайшла відповідну апробацію у наукових фахових виданнях та професійно спрямованих збірках.

Автореферат відбиває основний зміст дисертації.

Вважаю, що дисертація є завершеною самостійною роботою, яка містить обґрунтовані висновки, є новаторською в розробці актуальних методологічних питань як фундаментальної, так і прикладної культурологічної науки і відповідає «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами, внесеними згідно з постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р. «Про затвердження порядку присудження наукових ступенів», а її автор Гордієнко Алла Іванівна заслуговує присвоєння їй наукового ступеня кандидата культурології за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (культурологія).

Кандидат культурології, доцент,
 професор кафедри арт-менеджменту
 та івент-технологій Національної академії керівних
 кадрів культури і мистецтв,
 директор Комунального вищого навчального
 закладу Київської обласної ради
 «Коледж культури і мистецтв»

[Handwritten signature in blue ink]

В.Г. Романчишин

*Відгул офіційно
 опомента одержано*

13.02.2018р.

Вз. секретар

[Handwritten signature]